

על האמת

(1601)

"מהי האמת?" התלוצץ פונטיוס פילטוס, ולא המתין לתשובה. אין ספק שיש כאן הנאה מסחררת, כנגד השעבוד לקיבעון האמונה; המשפיע על חופש המחשבה, כמו גם על העשייה. וגם אם כיתות פילוסופיות מעין אלו עברו מן העולם, נותרו עדיין כמה בני-שיח שנונים, שמוצאם מאותם עורקים, גם אם לא נותר בהם דם רב, כפי שהיה בעורקים הקדמונים. אולם אין אלו רק הקושי והיגיעה שבני האדם משקיעים בחיפוש האמת, וגם לא מציאת האמת הכופה עצמה על מחשבות בני האדם, המעדיפות את השקרים; אלא האהבה הטבעית והמושחתת לשקר עצמו. אחת האסכולות היווניות המאוחרות אשר בחנה את העניין תהתה מה יש בהם שגורם לאנשים לאהוב שקרים; גם כאשר אין בהם הנאה, כמו אצל המשוררים, וגם לא יתרון, כמו אצל הסוחר; אלא את השקר כשלעצמו. אבל אני איני יודע; אותה אמת, היא אור היום הערום והגלוי שאינו חושף את המסכות, את ההסוואות ואת הניצחונות של העולם, אף במחצית התפארת והחן של אור הנר. מחיר האמת יאמיר אולי עד למחיר פנינה, הנראית במיטבה באור היום; אך לא ינסוק למחיר היהלום, או הכדכוד, הנראים במיטבם באור המשתנה. קורטוב של שקר תמיד ירבה עונג. היש אדם המטיל ספק בכך שאילו היו מנפים מרוחם של בני האדם את רעיונות ההבל, האשליות המחניפות, ההערכות השגויות, הדמיונות ודומיהם, לא היה נותר – מרוחם של בני אדם רבים – אלא דבר מצומק ועלוב, מלא קדרות ומכאוב, נטול קורת רוח להם עצמם?

אחד מהאבות, בחומרה רבה, כינה את השירה 'וינום דואמונום' (vinum daemonum), יין השטן, משום שהיא ממלאה את הדמיון; אבל אין היא אלא צל של שקר. ואולם אין זה השקר שעובר דרך הרוח האדם, כי אם השקר ששוקע ומתנחל בה, הוא שמחולל את הנזק; כפי שדנו בו קודם.

מכל מקום, יהיו אשר יהיו הדברים הללו על פי משפטם ונהיותיהם המושחתות של בני אדם, האמת, השופטת רק את עצמה, מלמדת שחקר האמת, כלומר מעשה האהבה או החיזור אחריה, שדיעת האמת, כלומר נוכחותה, והאמונה באמת, כלומר ההנאה ממנה, המה הם הטוב הנעלה של הטבע האנושי. ברואו הראשון של האל, בימי הבריאה, היה האור המוחשי; והאחרון היה אור התבונה; עבודת השבת שלו, מאז ומעולם, היא התגלות הרוח. ראשית הפיח את האור על-פני החומר והתהוה; ואז הפיח את האור בפניו של האדם; והוא ממשיך להפיח ולהאציל מאורו על פניהם של נבחריו.

המשורר שפאר אותה כת, שפרט לכך היתה נחותה מהשאר, הפליא לבטא זאת כך: תענוג הוא לעמוד על החוף ולחזות בספינות המטלטלות בים; תענוג הוא לעמוד בחלונה של טירה, ולצפות בקרב ובהרפתקאות שם למטה; אך אף תענוג אינו משתווה להתייצבות בעמדת היתרון של האמת (גבעה שאין לכבשה, ומעליה האוויר תמיד צלול ושוקט), ולהשקיף על השגיאות, התעיות, הערפילים והסערות, שבצמק שמתחת; כך שהנף מלווה תמיד בחמלה, ולא ברגש נפיחות, או גאווה. ודאי, זהו גן-עדן עלי אדמות, כאשר רוח האדם חוסה תחת חסדי ההשגחה העליונה, וסבה על צירי האמת.

אם לעבור מהאמת התיאולוגית והפילוסופית, לאמת הנהוגה בחברה; מקובל גם על אלו שאינם מיישמים זאת בפועל, שהתנהלות ברורה וגלויה מכבדת את הטבע האנושי; ושעירוב של כזבים, הוא כמו סגסוגת במטבע זהב או כסף, גם אם תועיל למתכת, תגרע מהמטבע. שכן התפתלויות ודרכים עקלקלות, הן מהלכיו של הצפעוני; אשר זוחל על גחונו, ולא הולך על רגליו. אין עוד פגם מוסרי, המעטה בושה על האדם, כמו להיתפס בשקר ובמעילה. ומשום כך נאה דרש מונטיין, כאשר חקר מדוע אמירת שקר הינה חרפה והאשמה נתעבת? וכך אמר: אם יישקל הדבר בכובד הראש הראוי, הרי שלומר שאדם משקר שקול לאמירה שהוא מעז פנים אל מול האל, ופחדן מול בני האדם. מפני שהשקר מתייצב אל מול האל ונרתע מהאדם. בוודאי שהרשעות, הכזב והפרת האמון אינם יכולים להינשא ברמה, כפי שיהיו עם בוא הרעם האחרון, המבשר את דין האל על דורות של בני אדם; כפי שנחזה, כאשר יבוא ישו לא ימצא אמונה על-פני הארץ.

(מאנגלית: דניאל תמנה ושירלי פינצי-לב)